

OPPRÅB

Han er blevet sammenlignet med Nelson Mandela, som han har siddet fængslet sammen med. Men han har ikke den samme tålmodighed. Efter fire år i stolen som præsident for den internationale psykologforening takker sydafrikanske **SATHS COOPER** af – han ønsker sig psykologer, der favner menneskerettighederne mere og siger skarpere fra.

FRA EN FORKÆM

De fleste, der var til stede i Main Hall den mandag formiddag på konferencecentret i Japans andenstørste by, Yokohama, gik derfra med brandtalen siddende i kroppen.

Det var i juli måned sidste år. Yokohama var rammen om verdens største psykologikonference, der afholdes hvert fjerde år med tusinder af psykologer fra hele verden. Og på talerstolen i hovedsalen havde Saths Cooper netop leveret en tale under overskriften *Are Psychology and Human Rights Compatible?*

Spørgsmålet var brændende aktuelt. I det forløbne år havde psykologer fra hele verden græmmet sig over den såkaldte APA-skandale, hvor en uafhængig advokatundersøgelse i USA havde dokumenteret, at den amerikanske psykologforening, APA, havde samarbejdet med de amerikanske myndigheder om at gøre det muligt for psykologer at deltage i udviklingen af torturmetoder under forhør af mistænkte terrorister – ved at ændre i APA's etiske retningslinjer for psykologer.

Også Saths Cooper græmmede sig. Og fra talerstolen tegnede den sydafrikanske psykolog og præsident for den internationale psykologforening, The International Union of Psychological Science (IUPsyS), de store linjer fra psykologiens stigende betydning og anvendelse som videnskab for samfundsudviklingen efter Anden Verdenskrig og til i dag – til APA-skandalen. Psykologer har stor betydning. Men er de faktisk den sig bevidst? spurgte han.

Selv har Saths Coopers liv i meget høj grad haft menneskerettigheder som omdrejningspunkt, efter at han med kammeraten Steve Biko gik ind i studentorganisationen Black Consciousness Movement i 1970'ernes Sydafrika.

Deres kamp blev et nyt kapitel i modstanden mod apartheid og – selvom ingen af dem var psykologistuderende på det tidspunkt – handlede kampen

i bund og grund om at få de sorte til at se sig selv som mennesker og ikke undermennesker. For først da kunne de stå op imod det hvide apartheidstyres bizarre og undertrykkende love.

Det var en kamp, som havde sin pris. Steve Biko blev tortureret til døde af politiet i september 1977. Saths Cooper kom ni år i fængsel. En del af tiden tilbragte han på Robben Island, hvor han mødte verdens mest tålmodige mand, Nelson Mandela.

Hvordan mødte du ham?

– Nelson Mandela sagde til mig, at han gerne ville diskutere vores holdninger i vores organisation. Det med, at vi både var sorte, farvede og indere i bevægelsen. ”Fint”, sagde jeg. ”Godt. Lad os lave en aftale om at snakke sammen om en måned eller to”, svarede Nelson Mandela.

Saths Cooper griner.

– Det var i oktober måned, og han ville gerne diskutere det med mig i december. Hvorfor ikke bare tage diskussionen med det samme? Det var så her, jeg indså, at jeg havde at gøre med en som min far. Han sagde også: ”Der er ting, som tager sin tid. Det er nødvendigt at have en tidsplan, lave en aftale to måneder frem i tiden, at få dage med mening og have noget at se frem til.” Det var nok også Mandelas måde at sige til mig, at ”nu har du to måneder til at tænke over det, og måske dine svar vil ændre sig”.

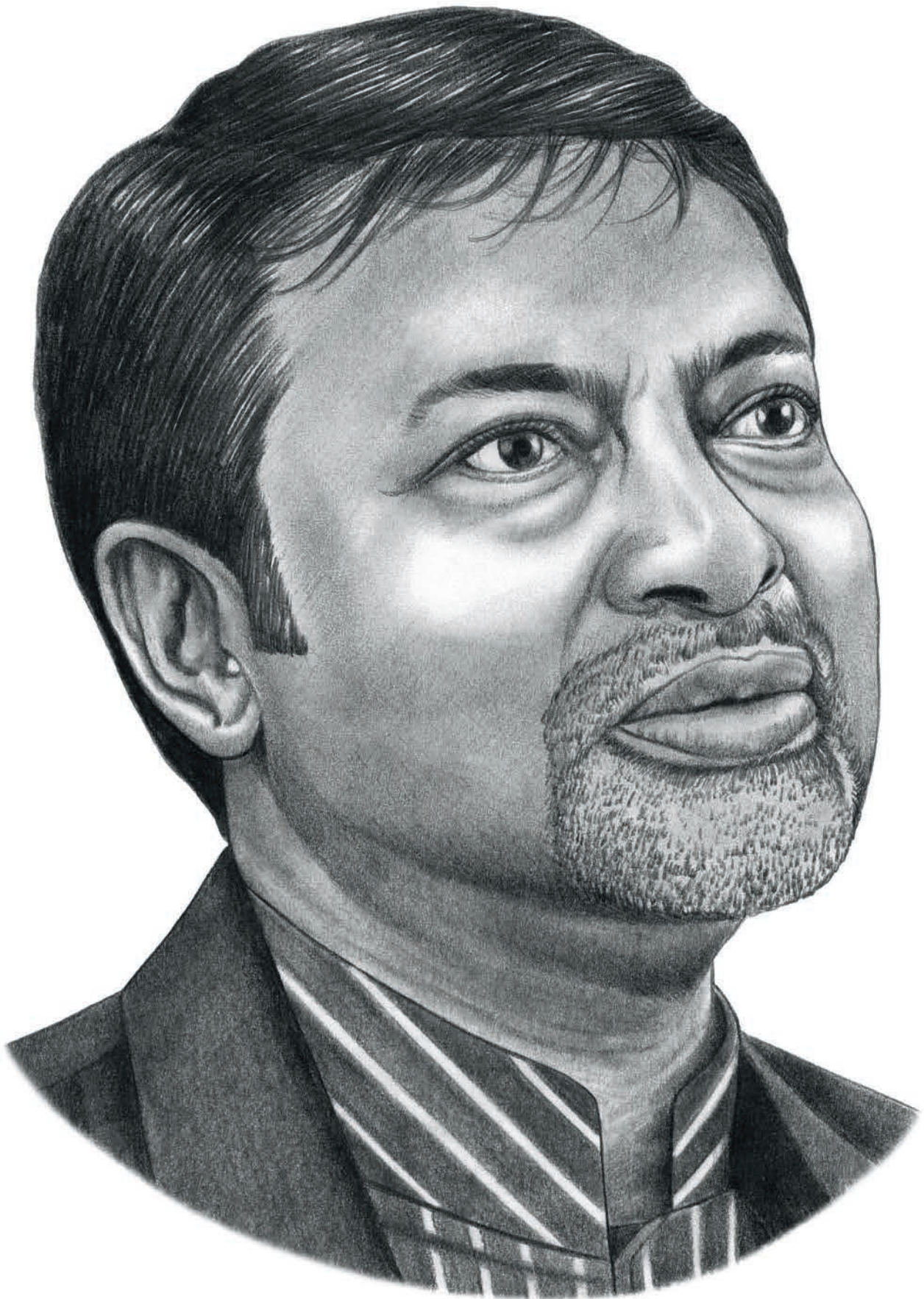
Tid havde de masser af. De gamle politiske fanger på øen holdt derfor også siesta efter frokosten.

– Vi unge ville hellere være sammen og diskutere politik, før vi blev lukket tilbage ind i vores eneceller. Men efter et par måneder begyndte jeg også at tage en siesta om eftermiddagen. Jeg lærte, at der er ting, der kan blive ordnet, hvis du er tålmodig i stedet for at ville have forandring lige nu eller i går. Ting vil ske, hvis du planlægger og udfører dem ordentligt,

forklarer Saths Cooper, som dog også fik lært Nelson Mandela, at nogle gange er handling påtrængende nødvendigt.

– En morgen lignede vores grød makaroni, og der var lyserøde stykker i den. Det var orme. Vi unge spiste den selvfølgelig ikke, men det var et trist øjeblik at se nogle af de andre fanger bare tage ormene til side og spise grøden.

IMPER

På et tidspunkt gik alle fanger på Robben Island i sultestrejke over forholdene – på nær Nelson Mandelas fængselsafsnit med Satch Cooper. Her sad ledelsen af ANC og holdt sig for fine til at gå i kollektiv aktion.

– Jeg sagde til Mandela, at vi blev nødt til at gå i sultestrejke også. Ellers vil fængslet bruge det mod os politisk. ”Kan vi ikke diskutere det efter morgenmaden”, svarede Mandela.

Igen griner Saths Cooper.

– Men vi gik i sultestrejke. Så ja: Jeg lærte tålmodighed af Nelson Mandela, men han lærte nødvendigheden af hast fra mig.

Psykologer som krænker

I Yokohama, Japan, i juli sidste år var det en mindre tålmodig stemme, som fyldte salen. Cooper talte om store emner – etik, moral og menneskerettigheder. Og APA-skandalen.

– Efter 9/11 tænkte de fleste amerikanere, at det var et angreb på dem alle sammen. Og at svaret skulle være, at man skal gøre mod andre, hvad de gør mod én. Der var en tro på, at etik står højere end menneskerettigheder. Men jeg er uenig. Og her kommer min utålmodighed over mine kollegaer ind. For det er ikke okay for psykologer at tage til Guantanamo og torturere folk.

Saths Cooper ved af erfaring, at psykologer ikke altid har været Guds bedste børn. Jan Smuts var premierminister i Sydafrika under Anden Verdenskrig og en stor fortaler for at give landets sorte befolkning dårligere vilkår end de hvides. Han var psykolog. Hendrik Verwoerd blev premierminister i 1958 og vedtog nogle af de mest forfærdelige apartheidlove. Han var professor i psykologi. En

række andre psykologer støttede regimet og producerede pseudo-videnskab for at forsvare politikken.

– Der var også psykologer ansat i fængselsvæsenet. Men selv ikke under apartheid var psykologer med til at torturere de politiske fanger. Ikke, hvad jeg ved af. Og der var ellers nok af psykologer ansat af regimet, siger Cooper tørt.

På Robben Island mødte Saths Cooper flere af dem. De skulle evaluere fangerne for at se, om de skulle have færre eller flere rettigheder i fængslet. Cooper nægtede at deltage i deres leg, men han nød deres besøg. Så skete der da noget.

– En dag spurgte én af dem, hvad jeg ville, når jeg kom ud. Jeg svarede, at jeg gerne ville være psykolog. ”Det er en god idé. Så kan du også bedre se, hvis der er folk, der infiltrerer jeres organisation”, sagde han. Det havde jeg ikke lige tænkt på.

I dag er han ofte sammen med de psykologer, som var med til at undertrykke ham i sin ungdom.

– Vi kan ikke undskylde vores fortid. Hvad der er sket, er sket, men fortiden skal være vores markør for, hvordan vi ikke skal gøre i fremtiden, siger han.

Og så er vi tilbage til APA-skandalen i USA.

– For psykologerne der misbrugte folkets tillid til faget. Og ikke bare en dag eller en måned. De gjorde det i årevis. De ødelagde vores gode ry internationalt.

Fjenden og skylden

Flere i salen i Japan opfattede Saths Coopers tale som en opfordring til at rejse sig fra sin magelighed og gå ud i verden og tale for menneskerettigheder.

Som Tor Levin Hofgaard, formand for den norske psykologforening, skrev på sin blog efterfølgende:

”Han (Cooper, red.) afkrævede, at vi som fagpersoner, som profession og som akademikere indtager et værdistandpunkt. At vi bruger den position, vi har, den rolle, vi har, og den magt, vi har, til at tage ordet ud over det rent faglige. Og dermed går ind i en politisk rolle.”

”Dette ved jeg er udfordrende at gøre. For vi er som fagpersoner oplært til, at vi skal fremholde faglige begrundelser for alt. At træde over

DR. SATHASIVIAN ”SATHS” COOPER

Født 1950 i Durban, Sydafrika.

Gik som ung aktivt ind i kampen mod apartheid med Steve Biko. Cooper sad sammenlagt ni år i forskellige fængsler under apartheid, en del af årene i samme fængselsafsnit som Nelson Mandela. Efter sin løsladelse studerede og tog han et doktorat i anvendt psykologi. Cooper er i dag præsident for Pan-African Psychology Union (PAPU). Vicepræsident for International Social Sciences Council (ISSC). Formand for South African Board for the International Council for Science (ICSU). Extraordinary professor på University of Pretoria. Honorable professor på University of Limpopo. Fra 2012-26 præsident for IUPsyS

NELSON MANDELA

denne grænse er en udfordring, fordi vi ikke længere kan skjule os bag faget. Og ikke mindst risikerer vi at blive taget for partipolitiske. Jeg mener, vi må holde op med at være bange for det. Dersom vi skal stå på det rette side i kampen for et bedre samfund, må vi som akademikere deltage i samfundsdebatten. For ingen af os bør ville leve i en fremtid, hvor vi må svare vores barnebarn, at vi ville holde os neutrale og på afstand, mens samfundet udviklede sig på en måde, der ødelagde deres fremtid”.

Saths Cooper mener, at han nok er blevet overfortolket her på et enkelt punkt.

– Jeg mener ikke, at vi som psykologer skal indtage en politisk rolle. Det skal vi ikke. Vi skal aldrig involvere os politisk. Men vi skal handle, når vi ser et lille barn skylle op på en strandbred på grund af en flygtningekrise. Og vi skal handle, når vores værste fjender bliver behandlet inhumant, som de blev det på Guatanamo.

Ondskaben tættere på

APA-sagen var en stor, grim skændsel, som ramte psykologstanden.

– For når så stor en fraktion af vores stand – og APA er stor – har et problem med at opføre sig ordentligt og ligefrem benægter, at de opfører sig uetisk og overtræder menneskerettighederne, så sætter det spørgsmålstegn ved os alle som psykologer. Lyver vi også? Den sag her har bragt hele vores profession i miskredit.

Kunne det samme være sket i Danmark?

– Jeg håber det ikke, men det kommer jo an på situationen. Jeg tror, I i Danmark har en større forståelse for menneskerettigheder. Jeg vil håbe på, at naboen ikke bliver udnævnt til syndebuk, fordi han muslim. For det taler til det laveste i os. Det taler til vores frygt. Vi skal ud over at tale om religion. Menneskeheden er forskelligartet, og det skal vi acceptere.

Set med dine øjne – er verden så blevet et værre sted, end den var for 25 år siden?

Jeg mener, den er blevet bedre. Men vi står i en position, hvor vi får informationerne utroligt hurtigt. Og på den måde virker verden mere farlig, den giver mere gåsehud, den virker som et mere intolerant sted. Og så har vi aldrig haft så stor underudnyttelse af menneskeheden, som vi har i dag, fordi teknologien tager over. Det er et problem.

Og derfor er det så vigtigt for Saths Cooper, at hans hjertebarn – psykologien – kun er befolket med individer, som overholder spillereglerne.

– Allerede i 1976 skrev vi i den internationale psykologforening under på, at vi skal protestere mod overgreb på menneskerettighederne. Så nu handler det om at genopbygge tilliden og troen på den psykologiske videnskab. Vi skal kunne være stolte over at være psykologer. Og det indebærer, at vi skal sige fra, når menneskerettighederne bliver overtrådt. Også selvom det sker i en supermagt. ●